

**Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-012 назди
Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон
(Ҷумҳурии Тоҷикистон 734061, ш. Душанбе,
кӯчаи Деҳотӣ, ½, www/ddtt.tj)**

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

**номзади илмҳои иқтисодӣ, муовини директори Маркази тадқиқоти
стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Ҷурахонзода Саодат
Ҷурахон ба кори диссертатсионии Юсуфзода Исмоил Умарали дар мавзӯи
«Такмили механизми истифодабарии захираҳои меҳнатӣ дар соҳаи
кишоварзӣ (дар мисоли вилояти Суғд)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ
доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D051900-Ташкил ва ба
меъёргирӣ меҳнат (6D051901- Иқтисодиёти меҳнат)**

1. Мубрам будани мавзӯи диссертатсия

Таҷрибаи ҷаҳони муосир гувоҳи он аст, ки инсон, ҳамчун коргар
танҳо фаъолият наменамоянд, балки дар асоси қонунҳо ва қонуниятҳо,
талаботҳо ва механизмҳои ташкилӣ-иқтисодӣ, шаклҳои гуногуни
кооператсия ва тақсимои меҳнатро истифода менамояд, аз он ҷумла
дар соҳаи кишоварзӣ, ки талаботи ҳоси агротехниро доро буда
истифодаи меҳнати якҷаҳони коргарони гуногуни ихтисос ва
гуногункасро дар мавсимҳои муайян талаб менамояд, ки он шакли
гурӯҳӣ (коллективӣ) меҳнатро ба вуҷуд меорад.

Коллективи меҳнати дар он сурат, имконияти худро комилан амалӣ
мекунад, ки агар корфармо, ташкилотӣ фаъолияти онро дар асоси
принсипҳои банақшагирӣ ба ҷойи кори таъмин, кооператсия ва
ҷобачогузори махсусгардонии кормандон то ба масъалаҳои мушаххаси
истеҳсолӣ пурра эътибор диҳад.

Маълум аст, дар қонеъ гардонидани талаботи инсон бо маводҳои
истеъмоли гуногун самт, меҳнат дар он нақши хосеро мебозад, чун ки
дар ин раванд маҷмуи воситаҳои истеҳсолот иштирок менамоянд, ҳудуди
муайяни худро дороянд, аммо захираҳои инсонӣ, хусусан қобилияти
зеҳнии он ҳудуд надорад ва рӯз аз рӯз баръакс васеъ, мукамал,
пурмаҳсултар мегардад, онро ба талаботи худ мутобиқ менамояд, ки дар
тараққиёти ҷамъият таъмин мегардад ва сатҳи зиндагонии худро
муаррифӣ менамоянд.

Қисми зиёди аҳолии қобили меҳнати ҷумҳурӣ ихтисос ва дониши
муайяно дороянд, вале, мутаассифона, ҳанӯз ҳам ҳиссаи шахсоне, ки

начандон соҳибкасб мебошанду дар истехсолоти ҷамъияти ва хонаводаҳо фаъолият менамоянд, бештар ба назар мерасад. Яке аз сабабҳои он ба монанди серфарзандӣ дар оилаҳо, аз он ҷумла дар деҳот, ки аз қадимулайём ба миллати мо хос мебошад, қазияҳои истифодаи онҳоро ба миён меорад.

Яъне, истифодаи самараноки захираҳои меҳнатӣ таъсиси ҷойҳои корӣ ва баланд бардоштани дараҷаи шуғли аҳоли буда, он аз таъмин намудани ғоидаи шахсони эҳтиёҷманд ва хароҷоти хосеро дар бар мегирад, ки дар натиҷаи ниҳой анҷом дода мешавад. Дар ин ҷода олимон, мутахассисон ва мақомотҳои давлатӣ бо истифода аз механизми сиёсӣ-иқтисодӣ метавонанд дар бораи хизматрасониҳои иҷтимоӣ аз ҷиҳати самаранокӣ қарорҳои салоҳиятнокро қабул намоянд, то ки коҳиш ёфтани хароҷоти ниҳой, баланд гаштани маҳсулнокии меҳнат, бештар наздик намудани баробарии иҷтимоии ҷамъият таъмин гардад. Аз ин мавқеъ, дар бораи баробарӣ, сиёсати иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва шуғли аҳоли чун бандҳои як занҷир, аниқтараш оид ба як бандҳо механизм сухан рондан мумкин аст, як самти умумии тамоми механизми иқтисодии ҷамъият бояд бо сиёсати истифодабарии захираҳои меҳнатӣ нигаронида шавад, дар ин ҳолат иқтисодиёт характери таъминкунандаи дараҷаи баланди сатҳи зиндагиро муаррифӣ менамояд, мубрамияти мавзуи диссертатсияи мазкурро мефаҳмонад.

2. Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Таҳқиқот бо Шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олли аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқ гардонида шудааст. Объект, мавзӯ ва наwgонҳои диссертатсия ба бандҳои зерини Шиносномаи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 6D051900 – Ташкил ва бамеъёргии меҳнат (6D051901 – Иқтисодиёти меҳнат): 2. Захираҳои меҳнатӣ ҳамчун омили муҳими рушди иқтисодӣ ва самаранокии иқтисодию иҷтимоии он; 4. Тавсифи миқдорӣ ва сифатии захираҳои меҳнатӣ. Сармояи инсон; 6. Бозори меҳнат: сохтор ва бахшҳои он; шуғли аҳоли, бекорӣ (намуд ва шаклҳои асосӣ, оқибатҳои иҷтимоию иқтисодӣ); 13. Танзими муносибатҳои иҷтимоию меҳнатӣ; таъсири муносибатҳои иҷтимоию меҳнатӣ ба рушди иқтисодиёт ва соҳаҳои он мувофиқат менамояд.

3. Дараҷаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд

Наwgонии диссертатсияи илми аз гузориш ва ҳалли маҷмуи вазифаҳои мушаххас дар самти тақмили механизми истифодабарии

захираҳои меҳнатӣ дар соҳаи кишоварзӣ ва тавсияҳои амалӣ доир ба баланд бардоштани сатҳи самаранокӣ ва истифодаи оқилонаи захираҳои меҳнатӣ, амалӣ гаштани онҳо дар асоси афзоиши шугълноки, ки метавонанд рушди соҳа ва хоҷагиҳои кишоварзиро дар сатҳи баланд таъмин намоянд, зоҳир мегардад.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқот аз асосноккунии самтҳои назариявӣ, коркард ва пешниҳод аз тавсияҳои илмӣ-амалӣ оид ба такмили механизми истифодаи самаранокии захираҳои меҳнатӣ иборат буда, дар раванди таҳқиқот натиҷаҳои зерин ба даст оварда шудаанд:

1. Моҳият, зарурият ва аҳамияти захираҳои меҳнатӣ таҳлил шуда, истифодабарии онҳо дар асоси омӯзиши амиқи асарҳои олимони бурунмарзӣ ва ватанӣ баррасӣ гардидааст. Таснифи сифатии захираҳои меҳнатӣ, усулҳои идоракунӣ ва низоми самаранокӣ истифодаи онҳо ба таври муфассал таҳия шудааст. Принсипҳо, самтҳо, хусусиятҳои асосии ташкили оқилонаи коллективҳои меҳнатӣ, нақши онҳо дар ҳаёти ҷомеа ва фарди алоҳида равшан карда шудааст. Ин таҳлил нишон дод, ки захираҳои меҳнатӣ ҳамчун як унсурӣ калидии қувваҳои истеҳсолкунанда мавқеи хос доранд. Мафҳуми самаранокӣ бозори кишоварзӣ меҳнат бо диди муаллиф аниқ ва пурра пешниҳод шудааст, ки ин дар шароити имрӯзаи иқтисодӣ зарурати хосро мегирад.

2. Омӯзиш ва таҳлили асосҳои илмӣ-методӣ, амалӣ, тарзи ҳисоб намудани нишондиҳандаҳои самаранокӣ истифодаи захираҳои меҳнатӣ ба таври дақиқ муайян шудаанд. Хусусиятҳои хоси бозори меҳнат дар соҳаи кишоварзӣ Тоҷикистон, аз он ҷумла вилояти Суғд, дигар мамлакатҳои хориҷа бо назардошти рушди самти макроиқтисодии дохилӣ ва байналмилалӣ муносибатҳои иқтисодӣ – иҷтимоӣ акси худро ёфтаанд. Дар натиҷа, тамоюлҳои асосии баланд бардоштани самаранокӣ истифодаи захираҳои меҳнатӣ дар соҳаи кишоварзӣ вилояти Суғд мушаххас карда шуданд. Омӯзишҳо нишон доданд, ки равандҳои дохилӣ ва байналмилалӣ дар ташаккули равиши дурусти истифодаи захираҳои меҳнатӣ нақши калидӣ мебозанд.

3. Таҳлили вазъи кунунии истифодаи захираҳои меҳнатӣ дар соҳаи кишоварзӣ бо дарназардошти омилҳои табиӣ, демографӣ, иҷтимоӣ ва миллӣ сурат гирифта, онҳо исбот намудаанд, ки ин омилҳо ҳамчун қувваи пешбарандаи рушди истеҳсолот ва муносибатҳои илмӣ-техникӣ, иқтисодӣ ва дигар самтҳои соҳа баромад мекунанд. Тафовутҳои гуногун дар шароити меҳнат ва корхонаҳои кишоварзӣ баррасӣ шуда, самтҳои баланд бардоштани ҳосилнокӣ ва самаранокӣ истифодаи захираҳои

меҳнатӣ дар хочагиҳо ошкор гардиданд. Таҳқиқотҳо нишон доданд, ки идоракунии дурусти захираҳои меҳнатӣ метавонанд ба рушди истеҳсолот ва ҳосилнокии меҳнат таъсири мусбат расонанд.

4. Ҳавасмандӣ ҳамчун омил ва механизми муҳими таъмини рушди истифодаи самаранокии захираҳои меҳнатӣ муайян гаштааст. Дар заминаи мазкур омилҳои ба он таъсиркунанда ва тарзҳои муайян намудани музди меҳнат дар асоси қонуни музди меҳнат аз миқдор ва сифати меҳнати сарфшуда таҳлил ва натиҷабардорӣ шуданд. Бо дарназардошти талаботи техникӣ, технологӣ ва иқтисодӣ, муайян намудани музди меҳнати кормандон ва роҳбарон аз даромади умумӣ ҳамчун тарзи беҳтарин, ки ба баланд бардоштани ҳосилнокии меҳнат ва самаранокии хочагиҳо хизмат менамояд, пешниҳод гардидааст. Ин тадбирҳо имконият медиҳанд, ки ҳавасмандии кормандон ба таври ҷиддӣ афзоиш ёфта, фаъолияти меҳнатии онҳо самараноктар гардад.

5. Тарз ва самтҳои асосии такмили механизми ташкилӣ-иқтисодии истифодаи оқилонаи захираҳои меҳнатӣ, ки ба соҳаи кишоварзӣ бахшида шудаанд, мавриди таҳлил ва натиҷагирӣ қарор гирифтанд. Таваҷҷуҳ ба тарз ва самтҳои истеҳсолот, ҷойгиршавии онҳо ва ҳамгироии самаранокии захираҳои меҳнатӣ дар кластерҳои агросаноатӣ, хусусан дар соҳаи пахтапарварии вилояти Суғд ба миён гузошта шуд. Таҳқиқоти мазкур нишон дод, ки ташкили дурусти кластерҳо ва ҳамкорӣ миёни сохторҳои истеҳсолӣ, саноатӣ, инфрасохторҳои муайяни иқтисодӣ-иҷтимоӣ ба монанди ташкилотҳои хизматрасонӣ, ки метавонанд ба истифодаи оқилонаи захираҳои меҳнатӣ ва баланд бардоштани самаранокии ниҳонии ҳар як ҷузъи кластер таъсири бевоситаи мусбӣ мерасонанд, таҳия ва пешниҳод шудаанд.

6. Тадбирҳои асосии танзими давлатии истифодаи захираҳои меҳнатӣ ва ташкили оқилонаи онҳо дар корхонаҳо ва хочагиҳои ҷамъиятӣ низ таҳия гардидааст. Пешниҳодҳо дар бораи татбиқи равандҳои нигоҳдорӣ ва коркарди маҳсулоти кишоварзӣ, ки ба таъмини субботи сиёсӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодии ҷомеа, рақобатпазирӣ ва ҷалби сармоягузорӣ мусоидат мекунанд, баррасӣ шуданд. Тарҳрезӣ гаштани моделҳои танзими давлат бо ҳамкориҳои бахши хусусӣ барои муайян намудани тақсими одилонаи натиҷаи ниҳонии фаъолияти ташкилот, корхонаҳо, баланд бардоштани сатҳи некӯаҳволии аҳоли ва таъмини амнияти иқтисодӣ муҳим дониста шуда, ба таври модел пешниҳод шудааст. Механизмҳои татбиқи ин тадбирҳо бо истифода аз усулҳои мувофиқи демократӣ ва қонунӣ пешниҳод шудаанд, ки онҳо ба беҳбуди некӯаҳволии умумӣ ва субботи иҷтимоӣ мусоидат хоҳанд кард.

Диссертант амалӣ гаштани таҳлили рисола, интишорот ва таърифи захираҳои меҳнатиҳо аз диди онҳо ҷамъбаст намуда, шарҳи махсуси худро ба монанди захираҳои меҳнатӣ гуфта ашхоси қобили меҳнатиҳо меноманд, ки дорои дониш, малака ва маҳорати хоси касби буда, дар соҳаҳои гуногуни иқтисодӣ фаъолият намуда, арзиш ба амал меоранд ва аз натиҷаи меҳнати худ қаноатманданд, пешниҳод намудааст, ки ҳамчун навгонии илмӣ ҳисобидан мумкин аст (ҷадвали 1.1.1).

Диссертант дар иҷрои кори мазкур тарзҳо, низом ва моделҳои замонавии вучуддоштаи идоракунии меҳнатиҳо дар сатҳи хоҷагии соҳаи кишоварзиро мавриди таҳлил қарор дода, онҳоро шартан ба панҷ гурӯҳ тақсим намудааст, ки ҳар як тарз дар худ мақсад ва мафҳумҳои мушаххасро ифода менамояд, ки онҳоро хело равшан ва возеҳ шарҳ додааст, ки ҳиссаи унвонҷӯро дар ҳалли қазияи мазкур нишон медиҳад (с. 31-33).

Муаллиф дар асоси омӯзиши асарҳои маҷмуи олимони бурунмарзӣ ва ватанӣ аҳамияти захираҳои меҳнатӣ, хусусан дар соҳаи кишоварзӣ таҳлил намуда, механизмҳои самараноки истифодаи онҳо, ташкили муносибатҳои иқтисодӣ дар асоси онҳо ҳулосаҳои мушаххаси худро баён намудааст.

Диссертант иброз намудааст, ки ҳангоми иҷрои раванди меҳнати коргарон бо ҳам зич алоқаманд буда, дар якҷоягӣ низоми оқилонаи ташкили иқтисодиро истифода мебаранд. Дар низомҳои вучуддошта, ҳар як коргар иҷрокунанда дар меҳвари касбӣ вазифаи муайянеро амалӣ менамояд, ки дар натиҷа ҳадафи ниҳии он таъмин мегардад ва чунин иброз менамояд, ки амали гаштани шакл, тарзи беҳтарини кооператсия ва тақсими меҳнат танҳо дар сурате таъмин хоҳад шуд, ки хусусиятҳои хоси ба он таъсиркунанда риоя карда шаванд, дар асоси он нуқтаи назари худро оид ба масъалаи мазкур пешниҳод намудааст, ки ҷолиби диққатаст.

Омӯзиши ҳолати баҳодиҳӣ ба натиҷаи меҳнати иҷрокунанда маҳсулнокии он, ки ба ҳаҷми музди меҳнати коргар таъсир мерасонанд, бо назардошти омилҳо дар мисоли давлатҳои хориҷии ҷаҳон ба таври зерин гурӯҳбандӣ намудааст, ки қобили қабул мебошанд (с. 58-59).

Унвонҷӯй иброз меорад, ки бояд ҳолати ҳозираи кадрҳои лозимаи соҳаи кишоварзӣ, хусусан қисми асосии он, ки прогресси техникӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои пешқадам, баланд бардоштани дараҷаи механикони равандҳои истеҳсоли соҳаҳои кишоварзӣ, хусусан растанипарварӣ ва чорводорӣ, зироатҳои алоҳидаро, ки таъмин намуда метавонанд, ин таъмини кадрҳои баландихтисоси касбӣ, аз он ҷумла

механизаторон мебошанд, истифодаи оқилонаи захираҳои меҳнатӣ амалӣ гаштани ҳавасмандии инсон ба натиҷаи ниҳонии истеҳсолот меафзояд ва ҳам ба сатҳи зиндагии аҳолии деҳот саҳми арзандаи худро мегузорад, ҳам қазияи таъмини бехатарии озуқаворӣ давлат амалӣ мегардад.

Барои баланд гаштани маҳсулнокии меҳнат, ба даст овардани ғоида ва таъмини самаранокии истеҳсолот унвонҷӯй ҳамчун механизми ҳавасмандиро дар мавқеи аввал гузошта нишондиҳандаҳо ва методикаи амиқи муайян намудани онро тавсия намудааст, ки саҳми арзандаи онро дар назария ва амалия мусбӣ арзёбӣ менамояд (с. 44-46).

Чӣхати таҳлили муқоисавии истифодабарии захираҳои меҳнатӣ таъсири он дар истеҳсолоти кишоварзӣ мавриди омӯзиш қарор ёфтааст, муаллиф бо рақамҳои мушаххас исбот намудааст, ки вазъияти соҳаҳои асосии истеҳсолии кишоварзони вилоят дар умум ва миқёси шаклҳои гуногуни хоҷагидорӣ рушд ёфта истодааст (с.87-89).

Муаллиф чунин мешуморад, ки дар баробари нишондиҳандаҳои миқдорӣ, нишондиҳандаҳои сифатӣ онҳо мебошанд таъсири онҳоро ба натиҷаи ниҳонии истеҳсолот дар асоси маълумотҳои омори, таҳлили вилоят ва хоҷагиҳои деҳқонии ноҳияҳои онро исбот намудааст (с.95-98).

Ҳолати истифодаи меҳнат дар истеҳсолот равандҳои технологӣ дар миқёси молистеҳсолкунандагон ва хоҷагиҳои мушаххаси вилоят нишон медиҳанд, ки дар асоси ташкили оқилонаи истифодаи захираҳои дохилии хоҷагӣ амалӣ гаштани равандҳои механикони соҳаҳои растанипарварӣ ва чорводорӣ ба монанди додани нури, нармакунии замин (култиватсия ва кашидани ҷўякҳо) дар чорводорӣ тайёр кардан, ҳўронидан ва тоза кардани оғил, дўшидани чорво, ки дар натиҷа дараҷаи истифодаи меҳнати дастӣ коҳиш ёфта, маҳсулноки ва музди меҳнат меафзояд, исботи худро ёфтаанд (с. 101-112).

Дар марҳилаи кунунӣ тезонидани суръати рушди истеҳсолот, мукамал гаштани миқдор, намуд, сохтор ва пурсамар ва таъмини такрористеҳсолкунии захираҳои меҳнатӣ аз омилҳои зерин: тарзи бехтарини ташкили меҳнат ва музди он, дараҷаи маълумот, касбияти коргарон, ки қобилияти омўхтану азхуд намудани техника ва воридоти технологияҳои пешқадам исботи худро ёфтаанд, зарурияти амалӣ намудани онҳоро ба миён меоранд, бояд ҳатман ҳалли худро ёбанд.

Ба фикри мо, унвонҷӯй барои баланд бардоштани сифат ва рақобатпазирии маҳсулоти истеҳсолшаванда, афзоиши иқтисодии истеҳсолӣ, зиёд шудани ҳаракати (қойивазкунии) захираҳои меҳнатӣ ва дар ниҳояти кор тезонидани рушди иқтисодиёи иҷтимоии ҷумҳурӣ, ки ба коҳиш додани фарқияти вучуддошта бо дигар мамлакатҳои

тараққикарда мусоидат менамояд, мукаммал намудани низоми мавҷудай пардохти музди меҳнат нақши хосеро мебозад.

Барои амалӣ гаштани он намуд ва шаклҳои ҳавасмандиро, ки дар он намуди ҳавасмандиро дар соҳаи растанипарварӣ, чорводориро ба чор гурӯҳи мушаххас сарҷамъ ва речаи онҳоро акси худро ёфтаанд, таҳия ва пешниҳод намудааст.

Мавриди қайд аст, ки дар баробари ҳавасмандӣ намудҳои ҷаримаро низ тавсия намуда, роҳҳо ва ҳалли онҳоро овардааст, ки ҳиссаи хоси унвонҷӯро нишон медиҳад (с. 125-126).

Диссертант дар асоси омӯзиши масъалаи ҳавасмандӣ ҳамчун механизми рушди истифодаи оқилонаи захираҳои меҳнатӣ хусусан дар соҳаи кишоварзӣ, пардохти музди меҳнати кормандони истеҳсолӣ, мутахассисон, аз натиҷаи ниҳии фаъолияти хоҷагидорӣ гирифтани даромади умумӣ, методикаи хосеро пешниҳод намудааст, саҳми сазовори унвонҷӯро нишон медиҳад.

Дар кори мазкур барои ҳалли масъалаҳои механизми ташкили, иқтисодии истифодабарии захираҳои меҳнатӣ, ки дар вилоят ҳоло ҳам начандон амалӣ гаштаанд, кластери истеҳсолоти кишоварзӣ дар соҳаи пахтакориро пешниҳод намудааст, ки дар он ҳамаи самтҳои истеҳсоли пахта, коркард, иқтисодӣ-ҳуқуқӣ, идоракунӣ ва дигар инфрасохторҳои мушаххас акси худро ёфтаанд, ки ба натиҷаи ниҳии истеҳсолот ба даст овардани маҳсулоти бисёри босифат ва истифодаи оқилонаи захираҳо, ҳампайвасти манфиатҳои шахсӣ ва ҷомеа мусоидат менамоянд, оварда шудааст (с. 141-143).

Дар раванди таҳлил муаллиф барои содда ва васеъ гаштани раванди кластеркунӣ шаклҳои ҳамгирӣ алоқаманди ва таснифи онҳоро ба чор гурӯҳи мушаххас-омилҳо, муносибатҳо, коркард (истеҳсолот) ҳамгирӣ ҷудо намуда, сохтор, ҳаҷм, намуди ҳар яки онҳоро нишон додааст (расми 3.2.2).

Дар давоми диссертатсия бартариятҳои зиёди ташкили агрокластер оварда шудааст, ки самаранокии истифодаи захираҳои истеҳсолӣ хусусан қувваи кориро дар бар мегиранд.

Унвонҷӯ ҳулосабардорӣ намудааст, ки дар шароити муосир ҳалли мушкилоти нигоҳдории маҳсулоти кишоварзӣ аз истеҳсол то истеъмол, хусусан мевачот, сабзавот, картошка ва ғайра, ки дар навбати худ захираҳои зарурии меҳнатӣ ва ҷойи кори навро таъмин мекунанд, мавқеи хосеро дороянд, Барои ҳалли он модели танзими давлатии ташкили нигоҳдорӣ ва коркарди маҳсулоти кишоварзӣ барои Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия ва пешниҳод шудааст, ки саҳми арзандаи муаллифро нишон медиҳад (с. 151-158).

Унвонҷӯй дар натиҷаи ниҳоии зербоби 3.3 барои баланд бардоштани самаранокии истифодаи захираҳои меҳнатӣ иштироки давлатро дар он ҳамчун тарз, механизм шуморида низоми хосеро таҳия ва пешниҳод намудааст, ки иштироки вазоратҳои соҳавӣ ва сохторҳои марбутатаи онҳо тарз, низом, шакл, ташкилотҳо, ки ба амалӣ гаштани мақсади дар пеш гузошта шуда мусоидат менамоянд, акси худро ёфтаанд (с.165).

Хулоса ва пешниҳодҳои овардашуда илман асоснок ва амалан иҷрошаванда буда, моҳият, мубрамиёт, зарурияти кори диссертатсиониро нишон медиҳанд.

4. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда.

Таҳқиқоти мазкур таҳлили асосҳои назариявӣ ва методии тақмили механизми истифодабарии захираҳои меҳнатӣ дар соҳаи кишоварзии вилояти Суғдро дар бар мегирад, дар асоси онҳо таҳия, тавсия ва пешниҳодҳои илмӣ-амалӣ акси худро ёфтаанд, мебошад.

Дар рафти кори диссертатсионӣ барои ҳалли ҳадаф ва вазифаҳои дар он гузошташуда, усулҳои гуногуни таҳқиқоти илмӣ, мантиқӣ, таҳлил, синтез, индуксия ва дедуксия, усули монографӣ, иқтисодию риёзӣ, иҷтимоӣ, алоқамандии хусусиятҳои миқдорию сифатӣ, пурсиш ва ғайраро истифода намудааст, ки асоснокӣ ва амиқ будани хулосаю пешниҳод ва натиҷаҳои таҳқиқотро исбот менамоянд.

5. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Дар инкишофи илмии таҳқиқоти мазкур оид ба тақмили механизми истифодабарии захираҳои меҳнатӣ, тарзи истифодаи оқилонаи методҳои мавҷудаи истифодабарии оқилонаи онҳо дар соҳаи кишоварзӣ ва асоснок намудани мавҷудият ва ҳаматарафа истифодабарии иқтисодии мавҷуда барои дар сатҳи баланд истифодабарии захираҳои меҳнатӣ ва ба эътибор гирифтани хусусиятҳои соҳаи аграрӣ дар иҷрои вазифаҳои рушди устувор ифода меёбад.

Пешниҳодҳои аз ҷониби муаллиф овардашуда ба монанди механизмҳои иқтисодӣ, ташкилӣ, муқаррарот ва пешниҳодҳои методие, ки таҳия шудаанд, барои ташаккул ва рушди сармояи инсонӣ, баланд бардоштани сатҳи зиндагонии аҳолии кишвар, ки метавонанд ҳангоми таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ҳуҷжатҳои дохилихоҷагиҳо, супоришҳо ва ақидаҳои онҳо оид ба тақмили механизми истифодабарии захираҳои меҳнатӣ амалӣ шуда метавонанд, аҳамияти бузурги хосеро дороянд.

6. Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷалаҳои тақризшавандаи

илмӣ

Аз рӯи натиҷаҳои таҳқиқот 15 мақолаи илмӣ дар ҳаҷми 4,2 ҷузъи чопӣ, аз ҷумла 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои илмие, ки ба номгӯи нашрияҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон шомил мебошанд, ба нашр расидаанд.

7. Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия

Бояд қайд кард, ки диссертатсия мазмун, мундариҷаи асосии қори мазкурро инъикос менамояд. Диссертатсия ва автореферати он тибқи муқаррароти Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба расмият дароварда шуда ва бо забони илмӣ дар сатҳи баланд иҷро шудааст.

Дар баробари афзалияти бартариятҳои қори диссертатсионӣ он аз камбудӣ, норасоӣ, ҳатогӣҳо кофӣ нест, ки онҳоро чунин пешниҳод намудан мумкин аст:

8. Эроду тавсияҳо барои беҳтар гардонидани сатҳи илмию назариявӣ ва амалии диссертатсия

Ба сифати эроду тавсияҳо ба диссертатсияи тақризшаванда чунин нуқтаҳо қайд намудан мумкин аст:

1. Дар диссертатсия аз тарафи муаллиф тарзҳои вучуддоштаи идоракунии захираҳои меҳнатӣ (5 тарз) ба тариқи расм пешниҳод шудааст, ки қобили қабул мебошад ва саҳми арзандаи унвонҷӯро нишон медиҳад. Ба фикри мо, агар кадоми тарзҳо нисбатан бартарияти бештарро дорост ва чӣ тавр амалӣ мегарданд, начандон возеҳ акси худро ёфтааст (саҳ.32).
2. Ҳангоми равшанӣ андохтан оид ба истифодаи захираҳои меҳнатӣ дар миқёси вақт, давомнокии рӯзи корӣ ва миқдори солонаи онҳо нуқтаи назари олимони зиёде оварда шудаанд, вале мутаассифона фикри ҳуди муаллиф нисбати он миқдоран амиқ оварда нашудааст (с. 47).
3. Ҳангоми таҳлили масъалаи истифодаи захираҳои меҳнатӣ дар давлатҳои бисёри бурунмарзӣ таҷрибаи давлатҳои ҳамсоя Ёзбекистон, Қирғизистон аз мадди назари унвонҷӯй дур мондааст.
4. Ҳангоми амалӣ гаштани таҳлили муқоисавии истифодабарии захираҳои меҳнатӣ дар соҳаи кишоварзӣ унвонҷӯй маълумотҳои вилоятҳои дигари ҷумҳуриро ба назар нагирифтааст.
5. Унвонҷӯй ҳангоми ҳалли қазияи ҳавасмандии захираҳои меҳнатӣ ба таъсири он ба натиҷаи ниҳии музди он омилҳои иҷтимоиро ҳамчун омилҳои ҳавасмандӣ мавриди таҳлил қарор намодааст.
6. Диссертант ҳамчун механизми таъмини самаранокии истифодаи захираҳои меҳнатӣ, ҳамкории давлат ва бахши хусусӣ оид ба ташкили инфрасохтори нигоҳдорӣ, коркрад ва фуруши он натиҷаи ниҳии ҳар як аъзои он чӣ тавр муайян карда мешавад, пешниҳод накардааст.

9. Хулосаи ҷамбасти оид ба диссертатсия

Дар умум диссертатсияи Юсуфзода Исмоил Умарали дар мавзуи «Такмили механизми истифодабарии захираҳои меҳнатӣ дар соҳаи кишоварзӣ (дар мисоли вилояти Суғд)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D051900-Ташкил ва ба меёргии меҳнат (6D051901-Иқтисодиёти меҳнат) чунин хулоса намудан мумкин аст, ки он кори илмӣ тахассуси ба итмомрасида буда, ҷавобгӯ ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад ва муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D051900-Ташкил ва ба меёргии меҳнат (6D051901-Иқтисодиёти меҳнат) мебошад.

Тақриздиханда:

номзади илмҳои иқтисодӣ,
муовини директори Маркази
тадқиқоти стратегӣ назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ҷурахонзода С. Ҷ.

Имзои н.и.и., Ҷурахонзода С. Ҷ.-ро тасдиқ менамоям

Сардори шубаи кадрҳои
Маркази тадқиқоти стратегӣ назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Қудратова С. Р.

Суроға:

734000 Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, хиёбони Рудаки 89
E-mail: S.mutieva@mail.ru
Телефон: +992- 221- 11-00